

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE
FACULTATEA DE ARTE PLASTICE
CATEDRA DE GRAFICĂ

Suport de curs la disciplina Bazele compoziției

Organizarea câmpului compozițional

Autor: Iarîna Savițkaia-Baraghin, doctor în studiul artelor și culturologie,
conferențiar universitar interimar

Chișinău, 2017

Suport de curs aprobat și recomandat pentru editare de Consiliul științific al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Proces-verbal nr.8 din 23.11.2016

Redactor științific: ZGARDAN-CRUDU Aliona, doctor în filologie, conferențiar universitar, Catedra de limba română și filologie clasică, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Referenți: STAVILĂ Tudor, doctor habilitat în studiul artelor, Centrul Studiul Artelor al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei

HUBENCO Teodora, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, catedra: Limbaj vizual, AMTAP.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Savițkaia-Baraghin Iarîna

Organizarea câmpului compozițional : Suport de curs la disciplina "Bazele compoziției" / Iarîna Savițkaia-Baraghin ; red. șt.: Zgardan-Crudu Aliona ; Acad. de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Fac. de Arte Plastice, Catedra de Grafică. – Chișinău : S. n., 2017 (Tipogr. "Primex-Com"). – 48 p.

Bibliogr.: p. 22-23 (25 tit.). – 10 ex.

ISBN 978-9975-110-72-3.

75/76.02(075.8)

S 29

* Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, 2017

© Savițkaia-Baraghin Iarîna, autor

* Zgardan-Crudu Aliona, redactor științific

Cuprins

Introducere	2
Capitolul 1. Compoziția plastică	8
Capitolul 2. Principiile organizării compoziției grafice.....	12
2.1. Principiile organizării compoziției alb-negru și a celei tonale.....	12
2.2. Principiile de organizare a compoziției cu elementul plastic – linia.....	17
2.3. Principiile de organizare a compoziției cromatice.....	18
Concluzii	20
Bibliografie	22
Anexe	24

Introducere

Pentru a putea atinge toate obiectivele la disciplina Bazele compoziției, trebuie să se tindă spre accentuarea legăturii organice dintre toate disciplinele de profil, spre corelarea teoriei cu aplicarea ei în creație și transpunerea acesteia într-un material finit.

Prin studiul compoziției se relevă personalitatea individuală într-o unitate indestructibilă, raportată la cadrul istorico-social, acest lucru conducând la realizarea stilului.

Domeniul compoziției are o sferă largă de cuprindere și o mare complexitate, unind preocupările pentru structura artistului plastic și etapele procesului de creație în artă, valențele creativității și contemplarea artistică într-o viziune teoretic-metodologică interdisciplinară și experimentală.

A poseda principiile de organizare a compoziției este principala condiție tehnică pe care viitorul artist plastic trebuie să o îndeplinească înainte de a trece la cunoașterea specificului artei sale.

Importanța suportului de curs

Suportul de curs abordează probleme ce țin de principiile de alcătuire a unei compoziții plastice.

Studiul compoziției sintetizează conceptul plastic prin raportarea elementelor plastice fundamentale – linie, valoare, culoare – la unitate. El implică un studiu metodic și sistematic, în care o idee călăuzitoare canalizează căutările adiacente divergente spre atingerea unui scop. Nu se poate concepe realizarea unei compoziții bune fără cunoașterea unor tehnici, fără studiul temeinic al naturii și fără studiul evoluției stilurilor și al istoriei artelor.

Scopul acestui suport de curs este facilitarea însușirii principiilor de organizare și structurare a elementelor de limbaj plastic într-un ansamblu echilibrat, coerent, capabil să transmită idei și emoții; înțelegerii principiilor care reglează mecanismele intime ale compunerii acestor elemente principale. Totodată, suportul

de curs își propune să acorde ajutor studenților la îndeplinirea sarcinilor la tema *Organizarea câmpului compozițional*

Menționăm că scopul de bază al suportului de curs îl constituie formarea la studenți a unei abordări conștiente, profesionale și calificate a compoziției, a abilităților de gândire estetică și analiză, a capacității de a face concluzii logice și aprecieri în activitatea compozițională, utilizând elemente ale limbajului plastic – linia, punctul și pata.

Acest suport de curs va contribui la formarea cunoștințelor, abilităților și deprinderilor viitorului artist plastic în domeniul artelor grafice.

Actualitatea suportului de curs

Succesul și prosperitatea unei țări sunt determinate în mare parte de nivelul de studii și de competență al specialiștilor, ceea ce rezultă din activitatea de instruire, care constituie în prezent o prioritate a modernizării sistemului de învățământ. În felul acesta, la pregătirea specialiștilor în învățământul superior accentul se pune pe dinamizarea activității didactico-cognitive, pe activitatea de creație și lucrul individual al studentului, care, în viitor, trebuie să devină un specialist calificat în domeniul său, capabil să se autoinstruiască, să se adapteze la condițiile publice și sociale în permanentă evoluție, să tindă spre o activitate profesională intensă. Suportul de curs presupune dezvoltarea la pictorul grafician a unei percepții plastico-artistice a realității în procesul de alcătuire a lucrărilor compoziționale. Problemele compoziției, legitățile ei, procedeele și mijloacele de expresivitate și armonizare au fost și rămân actuale pentru specialiștii din orice domeniu al activității artistice.

Nu există suficiente elaborări consacrate problemelor organizării câmpului compozițional la specialitatea *Grafica*, fapt care determină actualitatea cercetării în cauză.

Problema științifică soluționată

Elementele teoretico-metodice ale compoziției au constituit întotdeauna o problemă în artă, inclusiv în pedagogia artei plastice. În pofida semnificației deosebite a organizării câmpului compozițional, elaborările teoretice în domeniu

sunt insuficiente. Din această cauză, este dificilă întocmirea metodicilor de predare a compoziției, care ar face mai eficient procesul de instruire.

Scopul cercetării: a elabora bazele teoretico-metodice ale procesului didactic la studierea organizării câmpului compozițional.

Suportul de curs vine în susținerea studenților, pentru a facilita însușirea teoriei și acumularea în timp a cunoștințelor profesionale temeinice, atât de necesare pentru activitatea de creație a unui pictor în domeniul graficii.

Activitatea practică

Însușirea „alfabetului” limbajului plastic al compoziției se preconizează a fi obținută în procesul orelor practice. Metodele de formare a unei structuri grafice vor fi însușite prin îndeplinirea consecutivă a unui sistem de sarcini și exerciții, recomandate de prezentul suport de curs.

Scopul propus al exercițiilor și sarcinilor compoziționale elaborate constă în studierea *organizării câmpului compozițional* și a principiilor de alcătuire a unei compoziții. Abordarea creativă la realizarea sarcinilor de studii constituie o condiție esențială pentru dezvoltarea și formarea viitorului pictor. Or, măiestria compozițională constituie baza profesionalismului unui artist plastic, în orice gen de artă.

Structura suportului de curs

Suportul de curs este format din introducere, două capitole, întrebări și subiecte de problematizare la fiecare capitol, exerciții, teme-sarcini, concluzii, bibliografie și anexe.

În introducere se descriu domeniul, importanța și actualitatea suportului de curs, scopul, problema științifică soluționată, raționalitatea temei abordate, activitatea practică, obiectivele generale, finalitățile cursului, metodele de transmitere a cunoștințelor, modalitățile de evaluare și criteriile de apreciere.

În primul capitol este definit termenul *compoziție*, se descriu legitățile compoziționale care au existat în diferite epoci în legătură cu compoziția, se conturează rolul centrului de interes în compoziție și modalitățile de a fi pus în evidență.

În capitolul doi sunt analizate și caracterizate principiile organizării compoziției alb-negru și a celei tonale, a compoziției liniare și a compoziției cromatice.

Fiecare capitol este urmat de întrebări și subiecte de problematizare. Capitolul doi conține teme-sarcini pentru lucrul practic.

Sarcinile propuse în acest suport de curs ar trebui considerate recomandări. Acest lucru îi permite profesorului să abordeze în mod creativ subiectul predat, să aplice tehnica dezvoltată de el cu varietatea de tehnici și materiale de lucru.

Compartimentul *Concluzii* prezintă o viziune de sinteză asupra rolului organizării câmpului compozițional.

Bibliografia include titluri de publicații în limbile română și rusă.

Anexa plasată la sfârșitul suportului de curs conține lucrări executate de studenții de la specialitatea *Grafica* la tema *Organizarea câmpului compozițional*.

Raționalitatea temei abordate

Studiul prevede dezvoltarea aptitudinilor plastice, a abilităților creative și a viziunii artistice ale studenților, prezente într-o formă proprie, unică la fiecare individ, pe baza cărora se dezvoltă aptitudinile practice și creative printr-o educație specifică și sistematică.

Suportul de curs își propune să ajute studenții să însușească principiile de bază ale alcătuirii unei compoziții, să se familiarizeze cu bazele măiestriei grafice.

Însușirea temei *Organizarea câmpului compozițional* va stabili bazele conceptuale în domeniul artelor plastice și va determina formarea competențelor profesionale la viitorii artiști plastici în realizarea compozițiilor grafice.

Obiective generale:

- să contribuie la rezolvarea sarcinilor de creare a unei imagini artistice;
- să înțeleagă esența și specificul formei în raport cu conținutul, încărcătura semantică;
- să posede un nivel minim de cultură grafică și vizuală;
- să poată executa procedeele de bază de procesare a informației vizuale (căutarea, păstrarea, sistematizarea, transmiterea);

- să fie pregătit să sintetizeze materialul;
- să posede abilități de formare a compoziției cu ajutorul elementelor limbajului plastic;
- să poată crea o simbioză între idei și concepția artistică;
- să dezvolte capacități de racordare a intenției compoziționale la posibilitatea materialelor grafice și a limitelor impuse de tehnicile de transpunere;
- să dezvolte formarea deprinderilor de a compune un spațiu plastic;
- să însușească un vocabular plastic adecvat.

Finalitățile cursului

Competențele formate în rezultatul însușirii temei *Organizarea câmpului compozițional* sunt:

- posedarea principiilor de selectare a procedeelelor posibile de armonizare a formei, structurii, complexelor și sistemelor în compoziție;
- elaborarea unui proiect bazat pe o abordare conceptuală, creativă la realizarea sarcinii compoziționale;
- posedarea abilității de alcătuire a compoziției.

Strategii didactice

Competențele vor fi formate prin strategii și tehnologii didactice moderne, care vor include diverse forme, procedee și metode. Activitățile didactice vor avea caracter formativ și vor include metode activ-participative. Formarea competențelor se va efectua în următoarea formulă:

Informarea → Consolidarea → Aplicarea → Crearea.

Propunem următoarele metode de transmitere a cunoștințelor: demonstrația, expunerea, discuția, explicația în grup și individual.

Metodele activ-participative aplicate la studiul acestei teme sunt: exercițiul (exerciții inițiale, curente, de evaluare), lucrări practice, observarea, demonstrarea, experimentarea, exersarea, algoritmizarea.

Modalități de evaluare

Evaluarea, ca proces, urmărește progresul studentului la nivel de formare a competențelor profesionale în domeniul artelor decorative. Evaluările sunt anunțate din timp și se efectuează în mod transparent, în conformitate cu Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studii.

Activitatea studentului este analizată și evaluată individual sau colectiv, prin vizionări, sub formă de expoziție, în care se expun toate lucrările.

Criteriile de apreciere

Evaluarea lucrărilor studenților se va face în baza următoarelor criterii:

- gradul de identitate cu tema propusă – 3 puncte;
- originalitatea, creativitatea – 3 puncte;
- aspectul prezentării și calitatea soluțiilor găsite – 2 puncte;
- numărul de variante – 1 punct;
- frecvența la atelier – 1 punct.

Termeni-cheie: compoziție, centrul compozițional.

Capitolul 1. Compoziția plastică

În orice gen de artă, compoziția este definită ca un sistem de organizare a unei opere de artă prin coordonarea anumitor componente (părți, mijloace plastice). Compoziția imaginii reprezintă o formă aparte de organizare structurală a materialului plastic într-o legătură indisolubilă și interacțiune plastico-expresivă (de conținut) și constructiv-semantică (formală) a părților imaginii.

Compoziția este arta de alcătuire. Legitățile compoziției se bazează pe legile percepției, care funcționează la nivelul subconștientului.

În fiecare epocă au existat anumite legități compoziționale. În arhitectura templelor și în reliefurile sculpturale, grecii antici utilizau construcțiile ritmice. Pentru ornamentele Europei din Evul Mediu sunt specifice repetările caracteristice ale motivelor plastice. În epoca Renașterii, la baza compoziției unui tablou, sunt puse principiile percepției vizuale și ale perspectivei. În creațiile lor, pictorii obțineau iluzia unui spațiu multiplan, interacțiunea componentelor cu întregul, reușind, totodată, să redea dinamica în compoziții.

În secolele al XVIII-lea – al XIX-lea, o atenție deosebită era acordată bazelor teoretice ale compoziției. Astfel, pictorul Eugène Delacroix, analizând creația contemporanilor săi, menționează un principiu compozițional important – subordonarea elementelor nesemnificative elementului principal.

În secolul al XX-lea, toate legitățile teoretice ale compoziției au fost cercetate de pictori, arhitecți, critici în artă sub diferite aspecte. Astfel, cunoașterea legităților compoziției constituie baza creației pentru fiecare pictor, fiind un mijloc și un rezultat al gândirii creative, prin care este dezvoltată imaginea artistică într-o operă de artă.

Imaginea artistică reprezintă modul și forma de reflectare a realității în artă, un rezultat al generalizării artistice, o realitate conștientizată de pictor și reprodusă dintr-un anumit punct de vedere. Pentru a dezvălui mai complex chipul plastic, este necesar să fie cunoscute legitățile compoziționale ale unei opere de artă.

Din punctul de vedere al coerenței elementelor, compoziția poate fi considerată reușită, dacă sunt respectate următoarele condiții:

- imposibilitatea de a retrage sau a schimba vreun element fără a afecta întregul;
- interacțiunea și subordonarea tuturor elementelor, imposibilitatea de a le schimba cu locul;
- nici un element nu poate fi alipit compoziției fără a se încălca integritatea.

Un element important care exprimă ideea principală a compoziției este *centrul compozițional*.

Centrul compozițional (centrul de interes) este un element sau o parte a lucrării care se evidențiază pe fundalul general al părților înconjurătoare sau învecinate. Centrul compozițional conține toată încărcătura semantică a lucrării. Evidențierea lui în compoziție este legată de particularitatea perceperii vizuale a omului de a se fixa, mai întâi de toate, pe cel mai activ centru de interes. Rolul centrului de interes pot să-l joace contrastele de forme, dimensiuni, pete cromatice, efectele de lumină și ton etc.

Centrul de interes poate fi pus în evidență prin diverse modalități:

- orientarea elementelor către el (Figura A1.1);
- zona cea mai aglomerată cu detalii (Figura A1.2, A1.3);
- contrastul cel mai puternic (Figura A1.4);
- mișcarea cea mai accentuată (Figura A1.5, A1.6);
- pata cea mai valorată sau cea mai grizată (Figura A1.7, A1.8);
- culoare (Figura A1.9, A1.10) etc.

Centrul de interes poate fi deplasat în sus, în jos, la stânga sau la dreapta, dar oricare ar fi amplasarea sa în compoziție, trebuie neapărat să se ateste o legătură logică cu celelalte elemente compoziționale, pentru a crea sentimentul de echilibru, de integritate și finalitate a compoziției.

Pentru a obține expresivitatea oricărei compoziții, ea trebuie să aibă o dominantă, care poate fi constituită din câteva elemente sau din unul singur, dar major. Aceasta poate fi și un spațiu liber, numit *pauză compozițională*.

Variante de organizare a dominantei sunt:

- intensificarea elementelor pe unul dintre sectoarele suprafeței, în raport cu amplasarea lor moderată și uniformă pe alte porțiuni;
- evidențierea elementului prin culoare;
- evidențierea prin contrastul formelor;
- mărirea dimensiunilor unuia dintre elementele compoziției sau invers.

Acest lucru poate fi subliniat prin tonalitate și culoare.

Spațiul liber creat – pauza compozițională – va domina celelalte porțiuni ale suprafeței.

Este posibilă și existența a două centre compoziționale, dar unul dintre ele trebuie să fie dominant, iar celălalt – subordonat. Astfel, pentru a crea o lucrare cu adevărat armonioasă, este necesar să fie găsită unitatea dintre esențial și nesemnificativ, dintre întreg și părțile sale.

În compoziția decorativă, sunt utilizate tratarea convențională a formei, expresivitatea profilului, suplețea contururilor și a liniilor. În compoziția decorativă, se manifestă convenționalul și în tratarea culorii, care este elementul principal al imaginii decorative. Culoarea poate fi aplicată fără lumină-umbră, pete de lumină și reflexie. Culoarea obiectului real poate fi înlocuită cu una simbolică. În felul acesta, caracterul compoziției este influențat de simplificarea desenului și culorii.

Compoziția plastică trebuie să respecte anumite principii, pe baza cărora pot lua naștere paginația, proporția, contrastul, ritmul, centrul de interes, echilibrul maselor, raporturile între plin și gol, statica și dinamica, unitatea și armonia formelor și culorilor, ordinea și dezordinea, structura, simetria și asimetria, secțiunea de aur, originalitatea și expresivitatea.

Aranjarea, gruparea, compunerea și unirea elementelor de limbaj plastic în toate tipurile de compoziții plastice se pot manifesta:

- transparent: când un element se suprapune pe alt element și, prin urmare, se creează al treilea element (Figura A1.11);

- cu mai multe planuri, când un element vizual se ascunde după alt element (Figura A1.12);

- cu un element comun, când un element se atinge de un alt element din compoziție, într-un punct (Figura A1.13);

- combinat, unind combinații din elemente din celelalte grupări (Figura A1.14, A1.15).

Întrebări și subiecte de problematizare:

- Când compoziția poate fi considerată reușită? Ce este centrul compozițional?

- Care sunt variantele de organizare a dominantei?

- Care principii trebuie să respecte compoziția plastică ?

- Când pot fi prezente aranjarea, gruparea, compunerea și unirea elementelor de limbaj plastic în toate tipurile de compoziții plastice?

Capitolul 2. Principiile organizării compoziției grafice

Compoziția reprezintă un sistem de legități și procedee de amplasare reciprocă a părților într-un tot armonios. Capacitatea de a amplasa exact și expresiv imaginea în limitele formatului colii constituie o condiție obligatorie în compoziție. Abilitatea de a organiza o compoziție este și ea o artă.

Compoziția poate fi organizată *de tip închis* și *de tip deschis*.

Ideea de statică, nemișcare, stabilitate este redată de compoziția de tip închis.

Pentru *compoziția de tip închis* (Figura A1.16, A1.17, A1.18, A1.19, A1.20, A1.21, A1.22, A1.23) sunt caracteristice orientarea spre centru a direcțiilor principale ale liniei, construirea compozițională în formă de cerc, pătrat, dreptunghi, ținându-se cont de simetrie. Un indiciu al compoziției închise îl constituie conturul exterior pronunțat, intensificarea complexității spre centru.

Senzația de spațiu este redată de *compoziția de tip deschis* (Figura A1.24, A1.25, A1.26, A1.27, A1.28, A1.29, A1.30). Orientările principale ale liniilor pornesc de la centru. Pentru redarea mișcării, de regulă, sunt utilizate liniile diagonale; spațiul liber în fața obiectului în mișcare; momentul culminării mișcării, este aplicat ritmul.

Chezășia succesului în artă o constituie experimentul. Creând o compoziție, nu trebuie să ne oprim la ceea ce am realizat, ci trebuie să ne punem scopul de a găsi interacțiunea părților compoziției; totodată, trebuie să ne convingem că nici una din părțile compoziției nu poate fi omisă sau înlocuită fără a prejudicia lucrarea în ansamblu, că părțile compoziției nu pot fi schimbate cu locul fără a dăuna întregului și nici un alt element nu poate fi introdus fără vreun prejudiciu compoziției.

2.1. Principiile organizării compoziției alb-negru și a celei tonale

La organizarea câmpului compozițional este necesar să fie respectate condițiile de bază pentru crearea armoniei și integrității în compoziție (Figura A1.31, A1.32, A1.33, A1.34).

1. Prima condiție, la organizarea câmpului compozițional, rezidă în cantitatea inegală de negru și alb. Acest lucru este necesar pentru o lizibilitate mai clară a fondului și a figurilor de pe el. De obicei, în mod inconștient, în calitate de fond este percepută partea cea mai mare, iar dacă între cantitatea de negru și alb se atestă o inegalitate, aceasta creează ezitări incomode în percepere, cauzate de imposibilitatea unei alegeri certe.

2. A doua condiție, la organizarea câmpului compozițional, constă în prezența în spațiul compoziției a petelor de trei dimensiuni.

Noi împărțim toate obiectele uzuale în trei mari categorii: obiecte mari, medii și mici. Prezența în spațiu a elementelor acestor trei categorii – elemente mari, medii și mici – conferă armonie acestui spațiu.

Dacă în compoziție lipsesc petele mici, ea este percepută ca o parte a ceva mai mare, ca fiind restrânsă sau, altfel spus, fragmentară. Dacă în compoziție lipsesc petele mari, ea este percepută ca fiind deșartă, plictisitoare sau monotună. Fragmentarismul și monotonia sunt două extreme pe care trebuie să le evităm în compoziție.

3. A treia condiție, la organizarea câmpului compozițional, constă în faptul că orice compoziție trebuie să fie percepută ca un tot. Pentru aceasta, ea este construită în raport cu un punct unic, numit *centrul compozițional*.

Centrul compozițional este un loc special rezervat în compoziție, care posedă însușiri caracteristice doar lui însuși. Centrul compozițional este centrul de importanță majoră în imagine. În cazurile când unei imagini îi lipsește centrul compozițional (cu excepția compozițiilor raportuale), compoziția își pierde din rigurozitate și creează impresia de destrămare sau neordonanță. Centrul compozițional nu reprezintă centrul geometric al colii.

4. A patra condiție, la organizarea câmpului compozițional, rezidă în faptul că petele și spațiile dintre ele trebuie să fie de diferite dimensiuni, căci, în caz contrar, ritmul va deveni monoton. Chiar dacă numai spațiile sau numai petele vor fi de aceeași dimensiune, ritmul începe să tindă spre monotonie, ceea ce creează o imagine nearmonioasă.

În afară de noțiunile de „mișcare” și „ritm”, în acest context ne vom referi și la cea de „plastică”. Aceasta este frecvent utilizată în coregrafie, cu referire la mișcările de dans. Plastica poate fi sublimă, nu prea plăcută, fluidă, stângace ș.a.m.d.; adică una și aceeași mișcare poate fi executată cu o plastică diferită. În acest caz, plastica constituie un procedeu de îmbinare a elementelor care alcătuiesc mișcarea. Același lucru se întâmplă și în compoziția noastră: plastica este un mijloc de îmbinare a părților la formarea unui tot întreg. Mișcarea, ritmul și plastica sunt mijloace de organizare a compoziției. De exemplu, utilizând mișcarea, putem atrage atenția spectatorului la un anumit loc al compoziției. În același timp, ritmul și plastica îi vor conferi acestei mișcări o anumită stare de spirit.

5. Condiția a cincea la organizarea câmpului compozițional constă în echilibrarea ieșirii petelor în marginea compoziției. Dacă în compoziție toate petele se află la o anumită distanță de margine, iar una dintre ele este plasată în nemijlocita apropiere de marginea dreaptă, atunci se creează impresia că foaia noastră este scurtată în partea dreaptă și reprezintă porțiunea stângă a unei foi mai mari. Același lucru se va întâmpla și în cazul când pata se află în imediata apropiere de marginea stângă – compoziția va fi percepută ca un fragment al unei imagini mai mari. Acest lucru creează disconfort și dizarmonie. Dacă însă petele au hotar și cu marginea dreaptă, și cu cea stângă, atunci compoziția va fi percepută ca un tot sau ca fragmentul central al unei imagini mai mari, ceea ce este destul de armonios. Ieșirile petelor pe orizontală trebuie să fie echilibrate, iar la ieșirile în sus și în jos situația este cu totul alta – ele nu au nevoie să fie echilibrate. Pe verticală, compoziția este stabilă. Centrul geometric al compoziției nu este punctul, ci linia verticală. De aceea este mult mai dificil a alcătui o compoziție în format orizontal – ea are tendința de a se „rupe” în două după această axă verticală.

Întrebări și subiecte de problematizare:

- Care sunt condițiile pentru a organiza câmpul compozițional?

Exerciții: Procedee de evidențiere a centrului compozițional

a) *Evidențierea petei în calitate de centru compozițional după indiciul dimensiunii.*

Pentru a evidenția pata în calitate de centru compozițional, este suficient ca ea să fie unică în categoria sa. De exemplu: plasați pe planul plat câteva pete de fiecare dimensiune – mari, mijlocii și mici –, apoi înlăturați toate petele mari, în afară de una dintre ele. Această pată începe imediat să se evidențieze, să atragă atenția. Efectuați aceeași procedură cu petele mijlocii, apoi și cu cele mici.

b) *Evidențierea petei în calitate de centru compozițional prin ton.*

Să încercăm să evidențiem pata fără a le înlătura pe celelalte din această categorie. Vom amplasa pe planul plat câteva grupuri de pete de diferite dimensiuni. Acum, vom face o pată mică albă, pe care o plasăm pe una din petele negre mari. În felul acesta, pata neagră începe să se evidențieze printre celelalte pete din aceeași categorie. În același timp, pata mică albă se evidențiază și ea – printre petele mic, numai ea este albă. Apare întrebarea: care dintre ele reprezintă centrul compozițional – pata mare neagră sau pata mică albă de pe aceasta? Centrul compozițional nu este o pată. El este un punct, un centru oarecare al echilibrului în pată, de parcă am fi prins această pată cu un ac de siguranță pe o suprafață verticală. În acest caz, avem două pete, iar centrul compozițional se află undeva pe linia care unește centrele lor. Această schemă cu acul de siguranță nu constituie un procedeu sigur de determinare a centrului compozițional, dar acest lucru este evident.

c) *Evidențierea unei părți a fondului în calitate de centru compozițional.*

Centrul compozițional poate să se afle nu pe pată, dar pe o parte de fond, delimitată de petele înconjurătoare. Atunci el se află undeva în mijlocul figurii formate de liniile care unesc centrele acestor pete pe perimetru.

d) *Metode complexe de evidențiere a centrului compozițional.*

Deseori, centrul compozițional este evidențiat nu printr-un singur procedeu, ci prin câteva. De exemplu, o pată mare neagră cu o pată mică albă pe ea lucrează cu partea evidențiată a fondului. În cazul dat, centrul compozițional se află între trei centre: centrul petei mari negre, centru petei mici albe și centrul părții

evidențiate a fondului. Este necesar a explica de ce petele care delimitează o parte a fondului sunt legate între ele pe perimetru, și nu prin centru. Aceasta are loc în virtutea inerției perceperii. Atunci când examinăm petele negre, privirea noastră trece de la o pată la alta pe calea cea mai scurtă, străduindu-se să evite spațiile albe. Anume pe această însușire a perceperii se bazează noțiunea de „mișcare în compoziție”.

Mișcarea în compoziție presupune consecutivitatea subconștientă a examinării elementelor imaginii. Alternanța petelor și a spațiilor dintre ele în sensul mișcării creează ritmul, la fel cum în muzică ritmul este generat de alternarea bățăilor și pauzelor de diferită durată.

Teme - sarcini pentru lucrul practic

Tema: Centrul compozițional în compoziție. Compoziție asociativă – Toamna.

Scopul: să obțină cunoștințe și abilități practice referitoare la interacțiunea și subordonarea tuturor elementelor din compoziție, imposibilitatea de a retrage sau a schimba vreun element fără a afecta întregul.

Sarcina: să execute compoziția asociativă cu denumirea *Toamna*, punând în evidență centrul de interes prin diverse modalități: orientarea elementelor către el; zona cea mai aglomerată cu detalii; contrastul formelor și contrastul cromatic; mișcarea cea mai accentuată; pata cea mai valorată sau cea mai grizată; evidențierea elementului prin culoare; mărirea dimensiunilor unuia dintre elementele compoziției sau invers; să creeze o compoziție echilibrată, integră, pe baza interacțiunii și subordonării tuturor elementelor plastice.

Cerințe:

- evidențierea centrului compozițional;
- echilibrarea petelor în compoziție;
- lucrarea să fie realizată cu acuratețe și corectitudine.

Dimensiunea lucrării: 15x20 cm.

Materiale: hârtie, pensule, pix cu gel, acuarelă (guașă, culori acrilice).

2.2. Principiile de organizare a compoziției cu elementul plastic - linia

O compoziție cu elementul plastic linia (Figura A1.35, A1.36, A1.37, A1.38, A1.39, A1.40, A1.41, A1.42, A1.43, A1.44) poate fi atestată în grafica liniară, dar, în esență, oricare imagine poate fi redusă la linii, dacă în calitate de linii vor fi admise hotarele petelor. În compoziția grafică, liniile nu reprezintă un substituent al compoziției negru-alb. În compoziție, o importanță mai mare capătă mișcarea, ritmul și plastica. În acest sens, compoziția liniară posedă mult mai multe posibilități de expresie, de aceea ea este considerată un gen deosebit.

În compoziția liniară, avem două componente: câmpul compozițional și liniile.

Linia, chiar dacă nu este închisă, împarte planul câmpului compozițional în părți, care întotdeauna sunt percepute ca fiind în opoziție una față de cealaltă. De cele mai multe ori, liniile se închid, formând niște figuri, și aceste figuri, în mod subconștient, se opun spațiilor deschise. De asemenea, spațiilor deschise li se opun și sectoarele cu cea mai mare densitate de linii. În compoziția liniară, în calitate de elemente componente, pot servi indicii saturației imaginii cu linii: densitatea și vidul în formă pură sunt reprezentate în grafica liniară.

Legitățile de organizare a compoziției liniare sunt aceleași ca și pentru compoziția negru-alb, doar că, în loc de „negru” și „alb, vom utiliza „dens” și „vid”.

Întrebări și subiecte de problematizare:

- Care sunt principiile organizării compoziției liniare?

Teme-sarcini pentru lucrul practic

Tema: Principiile de organizare a compoziției cu elementul plastic - linia.
Compoziție asociativă – Iarna.

Scopul: să obțină cunoștințe și abilități practice referitoare la interacțiunea și subordonarea tuturor elementelor din compoziție, imposibilitatea de a retrage sau a schimba vreun element fără a afecta întregul.

Sarcina:

- să execute compoziția asociativă cu denumirea *Iarna*, punând în evidență centrul de interes prin densitatea liniilor;
- să creeze o compoziție echilibrată, integră.

Cerințe:

- evidențierea centrului compozițional;
- echilibrarea elementului plastic - linia în compoziție;
- lucrarea să fie realizată cu acuratețe și corectitudine.

Dimensiunea lucrării: 15x20 cm.

Materiale: hârtie, pix cu gel.

2.3. Principiile de organizare a compoziției cromatice

Dacă în compoziția tonală (negru-alb) elementele componente au fost petele negre și albe – în compoziția liniară aceste elemente sunt saturația imaginii cu linii: densitatea și vidul –, atunci în compoziția cromatică acestea vor fi petele „calde” și „rece” (Figura A1.45, A1.46, A1.47, A1.48, A1.49, A1.50).

Legitățile de organizare a compoziției cromatice vor fi aceleași ca și pentru compoziția negru-alb, doar că, în loc de „negru” și „alb”, vom utiliza „cald” și „rece”.

Întrebări și subiecte de problematizare:

- Care sunt principiile organizării compoziției cromatice?

Teme-sarcini pentru lucrul practic

Tema: Principiile de organizare a compoziției cromatice. Compoziție decorativă: Natură statică.

Scopul: să obțină cunoștințe și abilități practice referitoare la interacțiunea și subordonarea tuturor elementelor din compoziție, imposibilitatea de a retrage sau a schimba vreun element fără a afecta întregul.

Sarcina: să execute compoziția asociativă cu denumirea *Natură statică*, punând în evidență centrul de interes prin diverse modalități: orientarea

elementelor către el; zona cea mai aglomerată cu detalii; contrastul dimensiunilor; contrastul cromatic; să creeze o compoziție echilibrată, integră.

Cerințe:

- evidențierea centrului compozițional;
- echilibrarea petelor cromatice în compoziție;
- lucrarea să fie realizată cu acuratețe și corectitudine.

Dimensiunea lucrării: 15x20 cm.

Materiale: hârtie, pensule, acuarelă (guașă, culori acrilice).

Concluzii

Familiarizându-se cu condițiile de organizare a unei compoziții armonioase, studenții capătă cheia analizei și a percepției profunde a creațiilor de diferite tipuri și genuri de artă. Or, cunoștințele, înțelegerea și aplicarea legităților compoziționale constituie baza formării specialistului-grafician.

Exercițiile și sarcinile practice îl vor ajuta pe student să însușească simțul subtil compozițional-imaginativ al armoniei, raționalitatea și integritatea sistemică, expresivitatea artistică, unitatea plastică și stilistică, adică toate elementele care formează sistemul creației profesionale.

Fiecare viitor grafician trebuie să-și dezvolte capacitățile de viziune integrală asupra lumii, să cunoască legitățile creației artistice, regulile, legile și mijloacele de formare a compoziției. Nu există rețete gata pentru crearea unei compoziții ideale. Gustul rafinat, simțul, capacitatea de a vedea lumea înconjurătoare și de a adapta cele văzute în compoziții – toate aceste însușiri se dezvoltă și se desăvârșesc în procesul unei activități practice îndelungate. Cunoașterea legităților compoziției, perceperea propriei viziuni artistice, profesionalismul – iată calitățile pe care trebuie să și le educe viitorul pictor grafician.

În concluzie, prezentăm succint condițiile de bază pentru organizarea unei compoziții reușite, armonioase.

Compoziția este compusă din următoarele elemente:

- câmpul compozițional;
- suprafețe (pete).

Compoziția trebuie să respecte următoarele condiții:

- cantități sau proporții inegale de ton întunecat și deschis – acest lucru este necesar pentru a se înțelege unde este fondalul și care sunt elementele plastice pe fondal;

- proporții inegale de cald și rece în spațiul compozițional;
- prezența în spațiul compozițional a suprafețelor de trei dimensiuni – mari, medii, mici;

- prezența raporturilor între plin și gol (suprafețele petelor și spațiul dintre ele vor fi de diferite dimensiuni);
- crearea în spațiul compozițional a centrului de interes;
- prezența ritmului;
- prezența contrastului;
- echilibrul maselor;
- perceperea integrității, unității și armoniei formelor și culorilor.

Metode de evidențiere a centrului compozițional:

- evidențierea petei după mărime;
- evidențierea petei după ton;
- evidențierea unei părți a fondului prin conturare;
- metode complexe de evidențiere.

Regulile și procedeele compoziționale țin de categorii mai puțin stabile. Ele se dezvoltă îmbogățindu-se prin experiența pictorilor. Compoziția unei creații este un indiciu al culturii artistice a graficianului, al simțului măsurii și stilului. Totodată, urmând toate regulile și exemplele compoziției, nu trebuie să pierdem naturațea și abordarea inedită a lucrării. Este important să reținem că momentul principal îl constituie nu utilizarea automată a mijloacelor formale studiate, a principiilor și procedeelelor de organizare a compoziției, ci formarea și dezvoltarea unei personalități artistice.

Bibliografie

1. ANTAL-MUREȘAN, A. *Culoare, armonie, confort*. București: Științifică și Enciclopedică, 1983.
2. *Album* metodic de creație artistică plastică. București: Arta Grafică, 2000.
3. DEMENESCU, C. *Culoare, suflet, rețină*, București: Meridiane, 1965.
4. DIMA, V. *Educație plastică*. București: Teora, 1999.
5. HUBENCO, T. *Arta plastică în clasele primare. Ghid metodologic*. Chișinău: Prut Internațional, 2000.
6. JOLI, M. *Introducere în analiza imaginii*. București: ALL, 1988.
7. MIHALCU, M. *Fața nevăzută a formei și culorii*. București: Tehnică, 1996.
8. MURNO, T. *Artele și relațiile dintre ele*. 2 vol. București: Meridiane, 1981.
9. PETRESCU, P. *Motive decorative celebre*. București: Meridiane, 1971.
10. ROMAN, T. *Simetria*. București: Tehnică, 1968.
11. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Linia – element de limbaj plastic: Suport de curs la disciplina "Bazele compoziției"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
12. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Natura statică în tehnica acuarelei: Suport de curs la disciplina "Pictura"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
13. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Peisajul în plein-air: Suport de curs la disciplina "Practica de inițiere"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
14. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Stilizare: Suport de curs la disciplina "Bazele compoziției"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
15. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Stilizarea naturii statice: Suport de curs la disciplina "Bazele compoziției"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
16. SAVIȚKAIA-BARAGHIN, I. *Tiparul înalt: Suport de curs la disciplina "Lucrul în material"*. Chișinău: Primex-Com, 2016.
17. READ, H. *Originea formei în artă*. București: Universul, 1971.
18. SPÂNU, C. *Bazele modelării artistice*. Chișinău: Tehnica-INFO, 2001.
19. SÂRBU, V. *Funcționalitatea creației*. Timișoara: Făclia, 1983.
20. ȘUȘALĂ, Ion, BĂRBULESCU, Ovidiu. *Dicționar de artă*. București: Sigma, 1993.

21. БУЛАЕВА, О. *Стилизация в декоративной композиции*, Москва: Просвещение, 2003.
22. БУТКЕВИЧ, Лидия. *История орнамента: учебное пособие для вузов*, Москва 2003.
23. ЗАЙЦЕВ, Е. *Наука о цвете в живописи*. Москва: Просвещение, 1982.
24. КОЗЛОВ, В. *Основы художественного оформления текстильных изделий, Учебник для вузов*. Москва: Просвещение, 1981.
25. ЛОГВИНЕНКО, Г. *Декоративная композиция: учебное пособие для вузов*, ГИЦ, Москва: ВЛАДОС, 2005.

Anexa 1

Fig. A1.1

Fig. A1.2

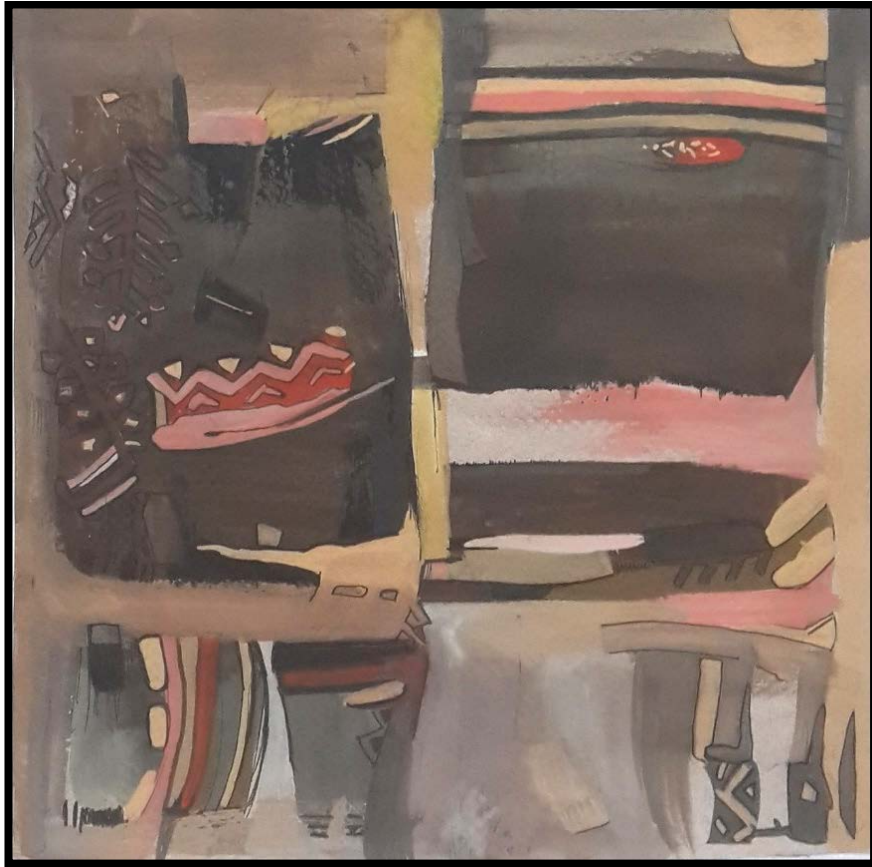

Fig. A1.3

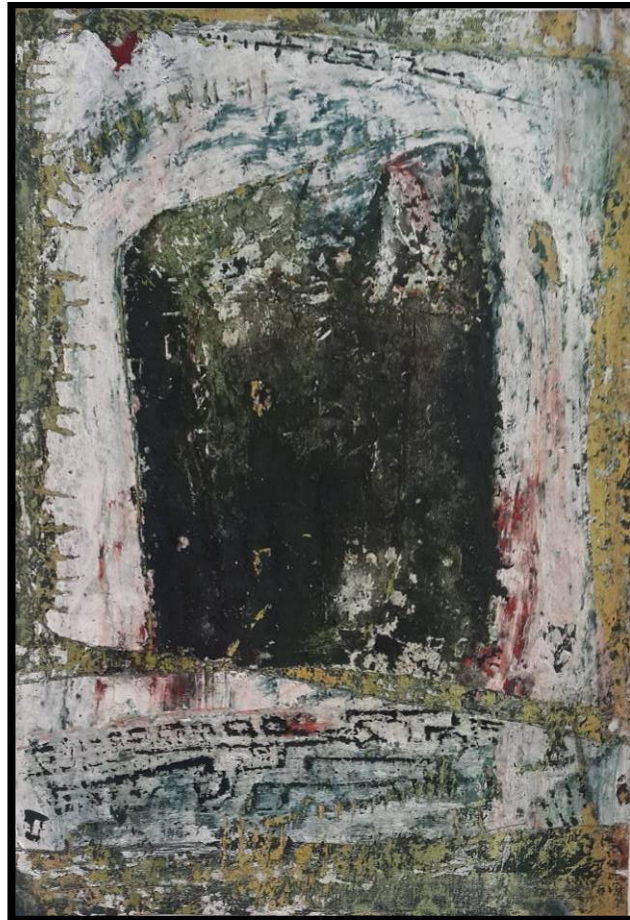

Fig. A1.4

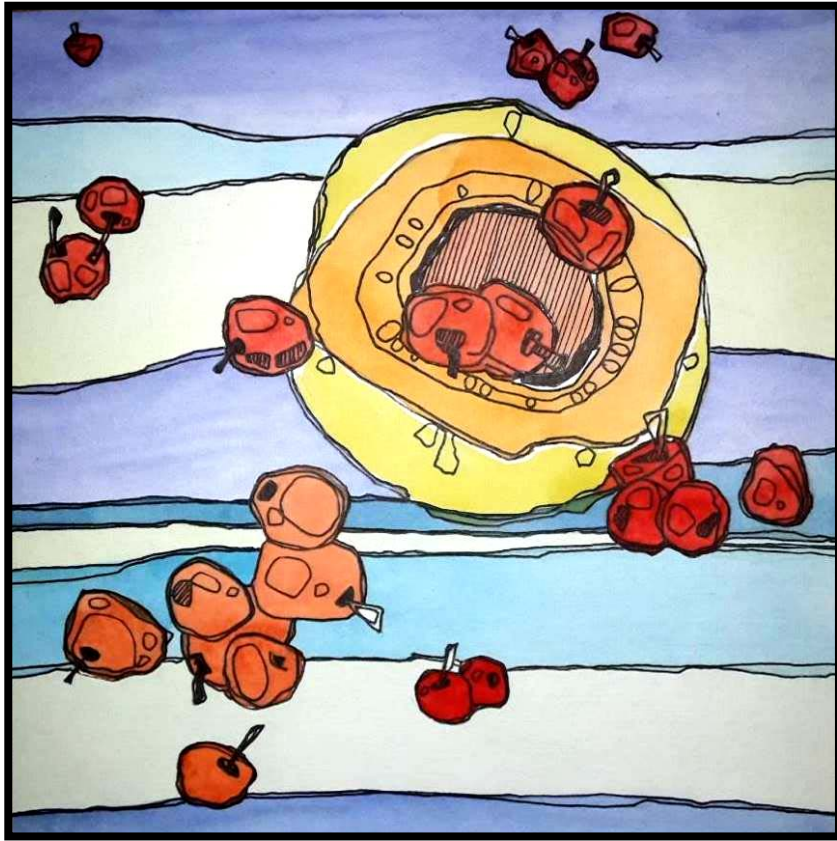

Fig. A1.5

Fig. A1.6

Fig. A1.7

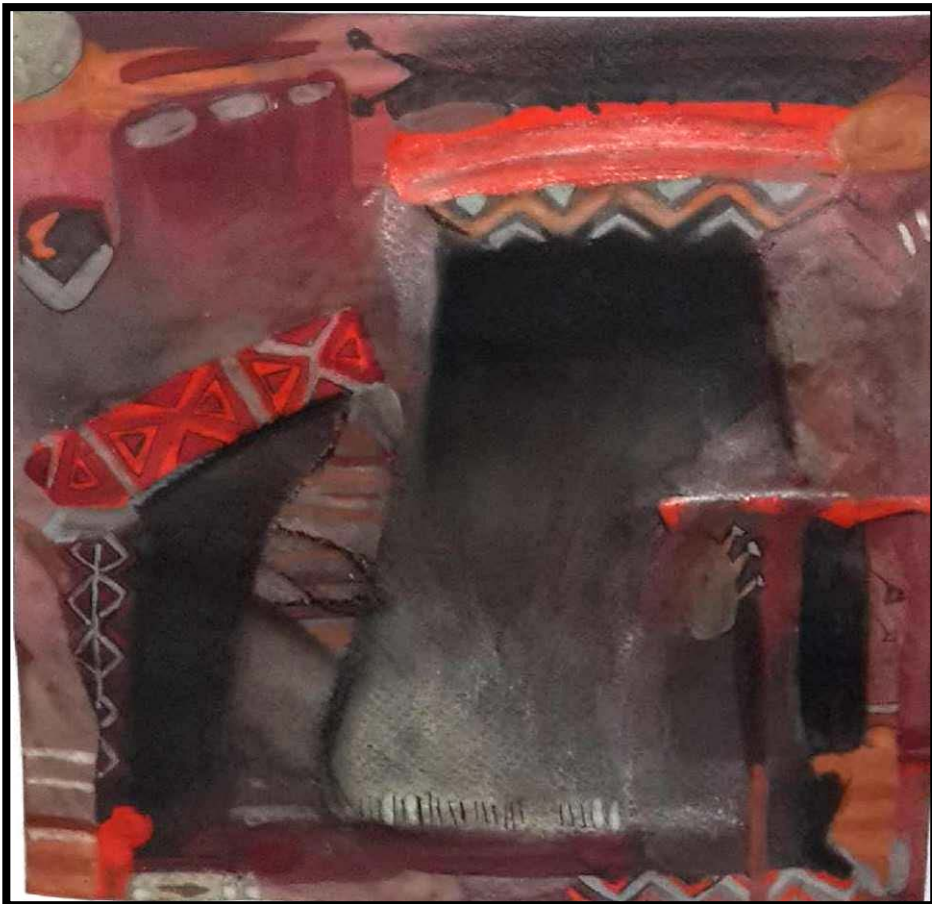

Fig. A1.8

Fig. A1.9

Fig. A1.10

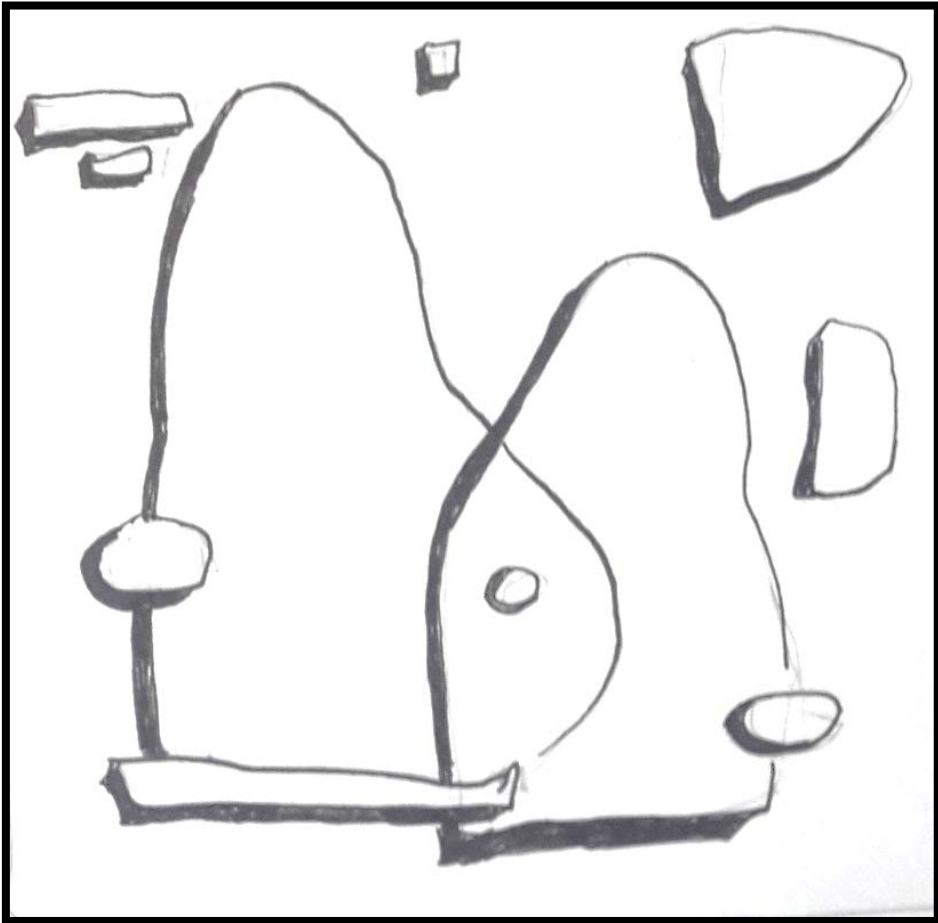

Fig. A1.11

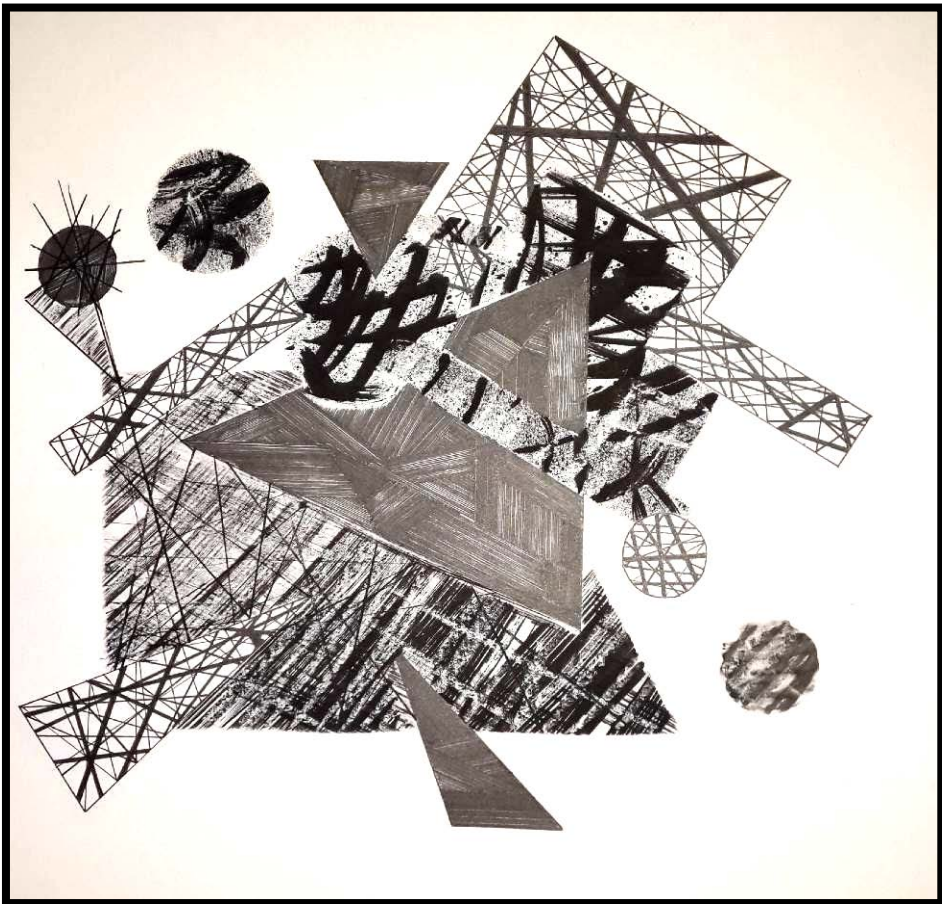

Fig. A1.12

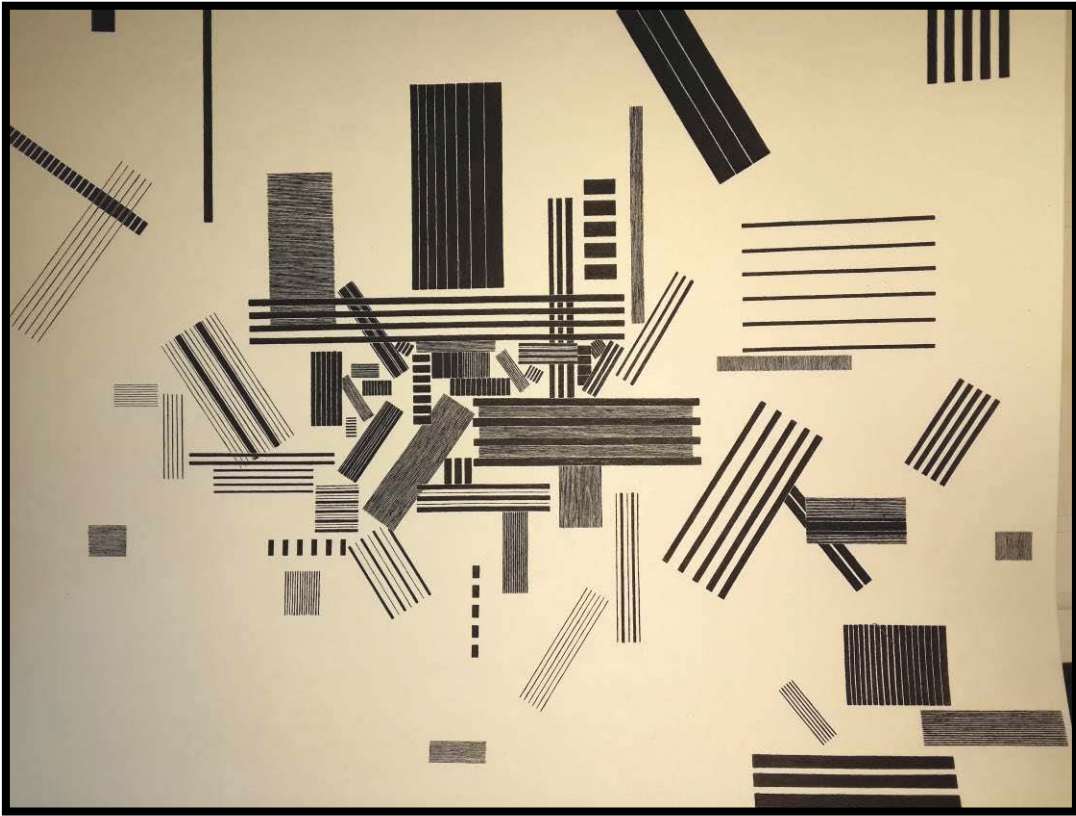

Fig. A1.13

Fig. A1.14

Fig. A1.15

Fig. A1.16

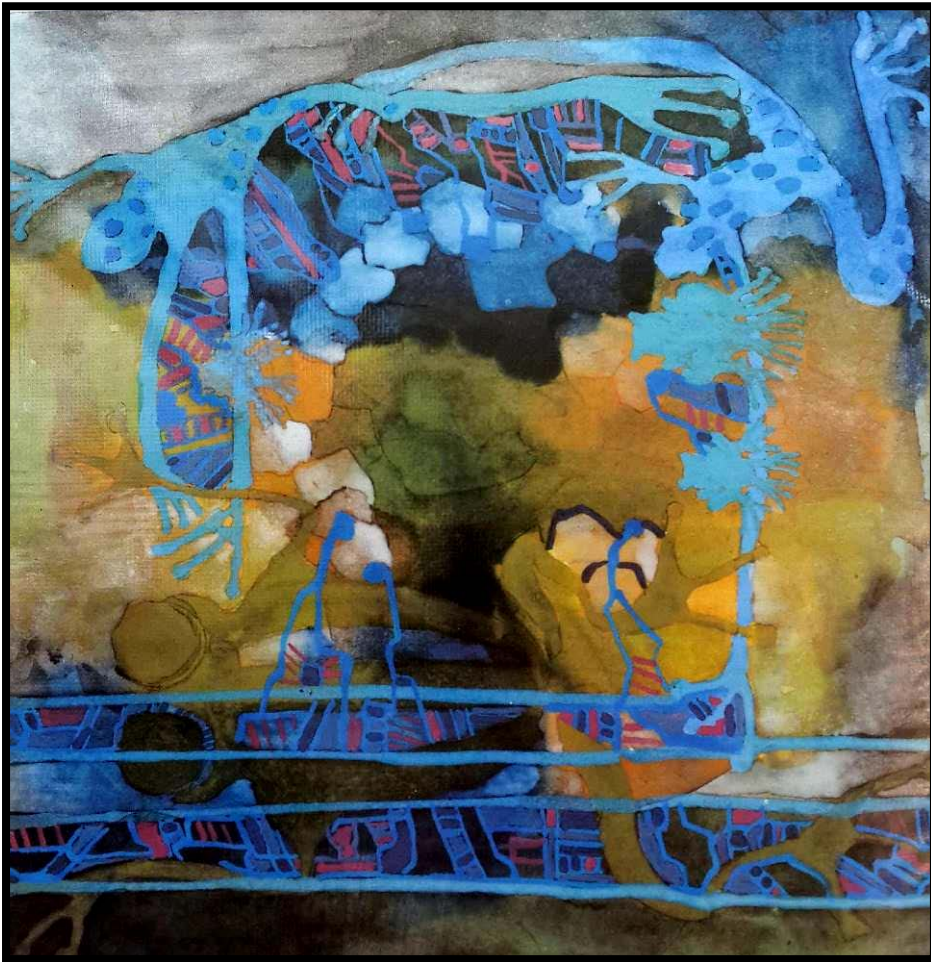

Fig. A1.17

Fig. A1.18

Fig. A1.19

Fig. A1.20

Fig. A1.21

Fig. A1.22

Fig. A1.23

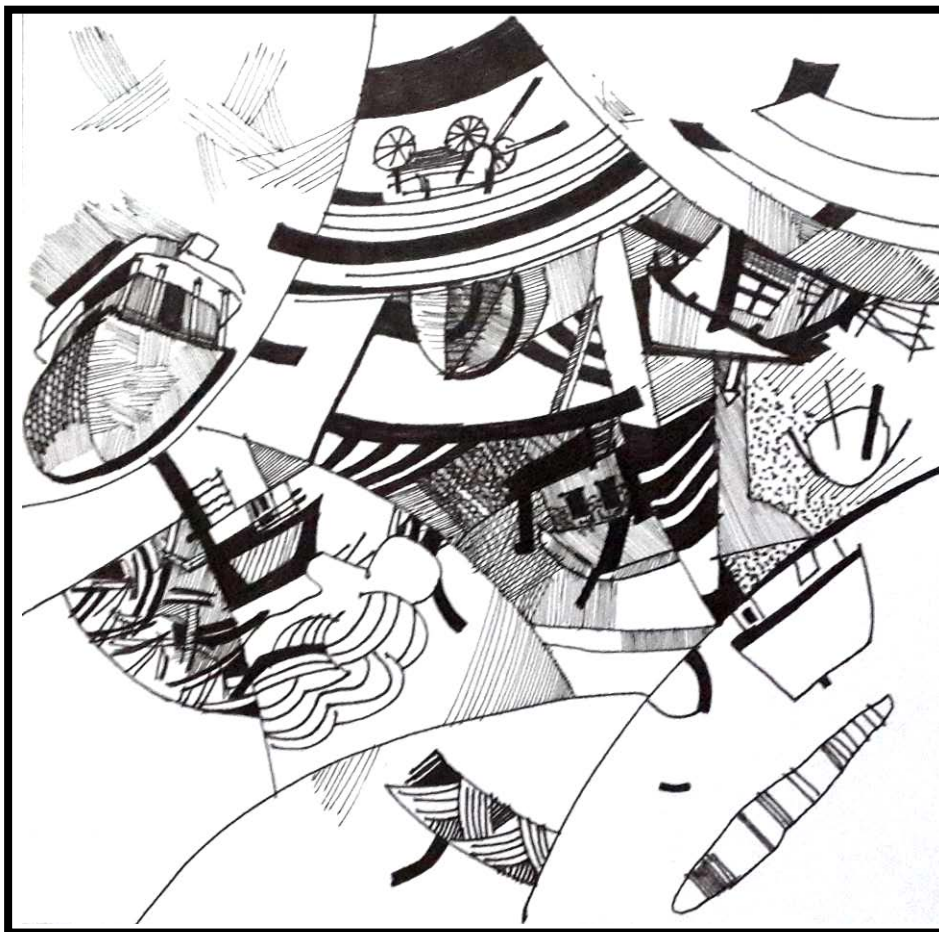

Fig. A1.24

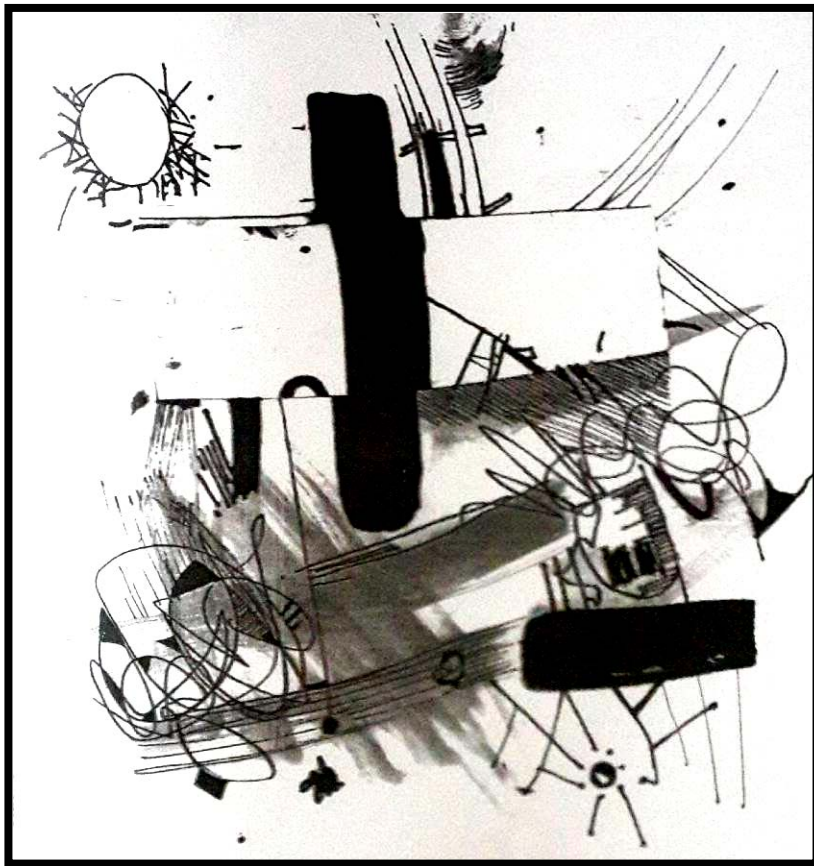

Fig. A1.25

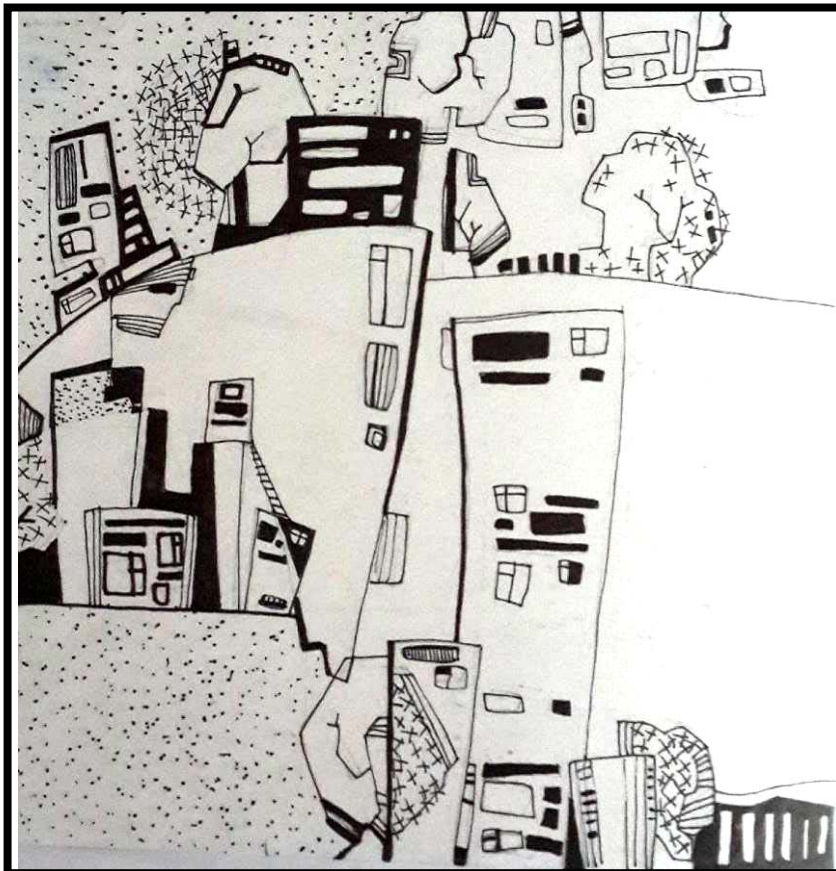

Fig. A1.26

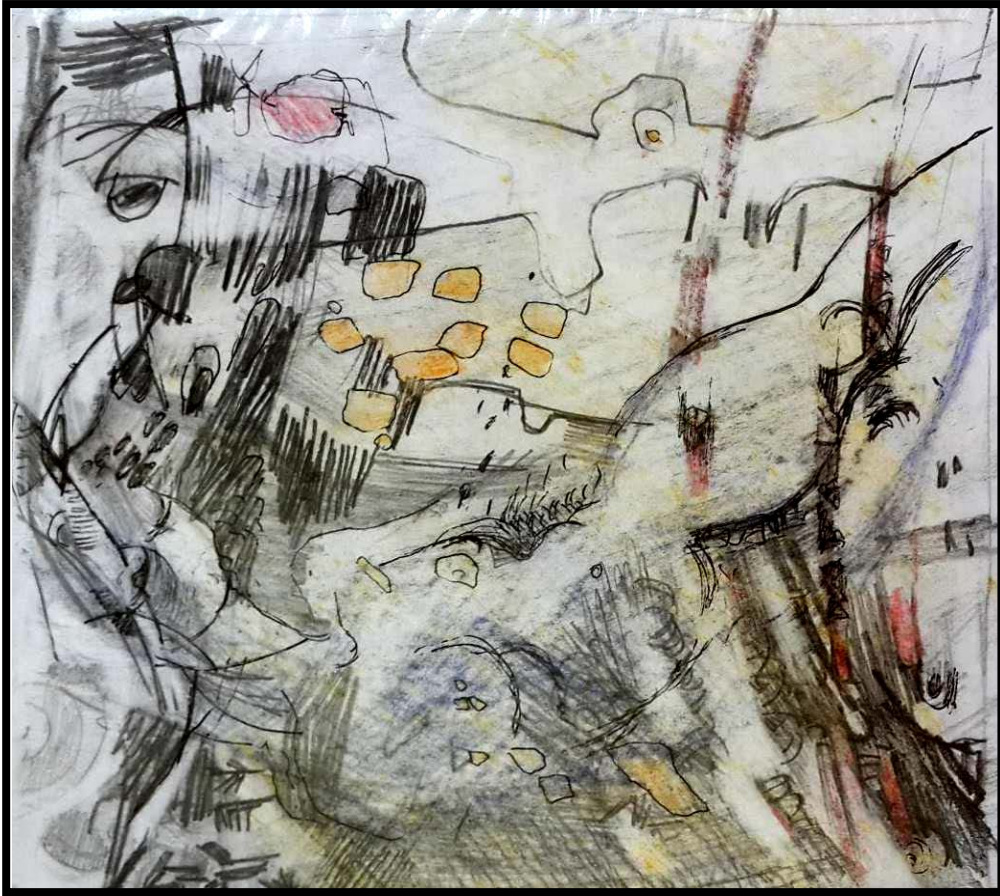

Fig. A1.27

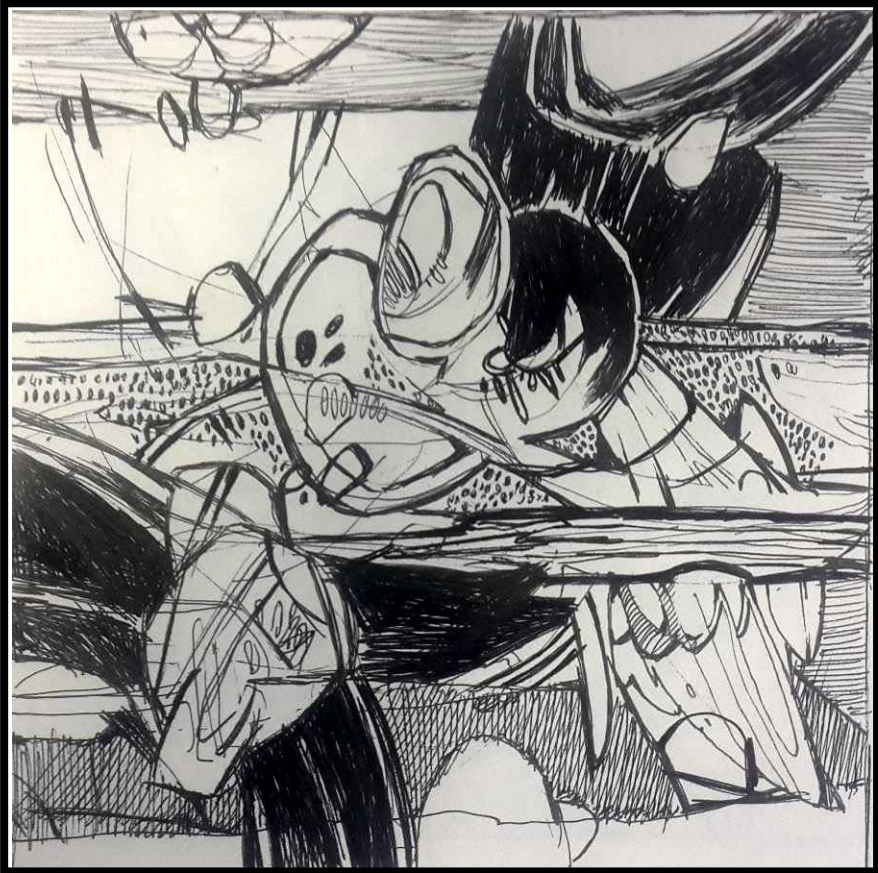

Fig. A1.28

Fig. A1.29

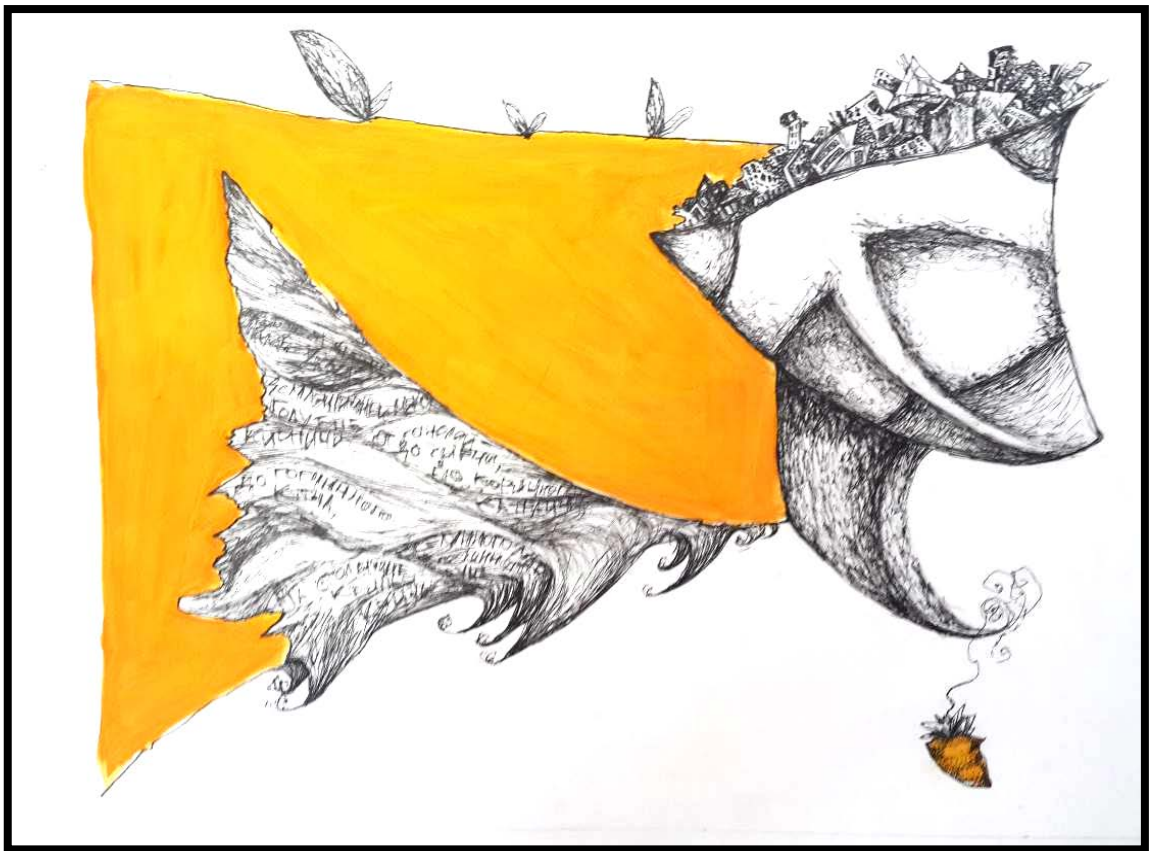

Fig. A1.30

Fig. A1.31

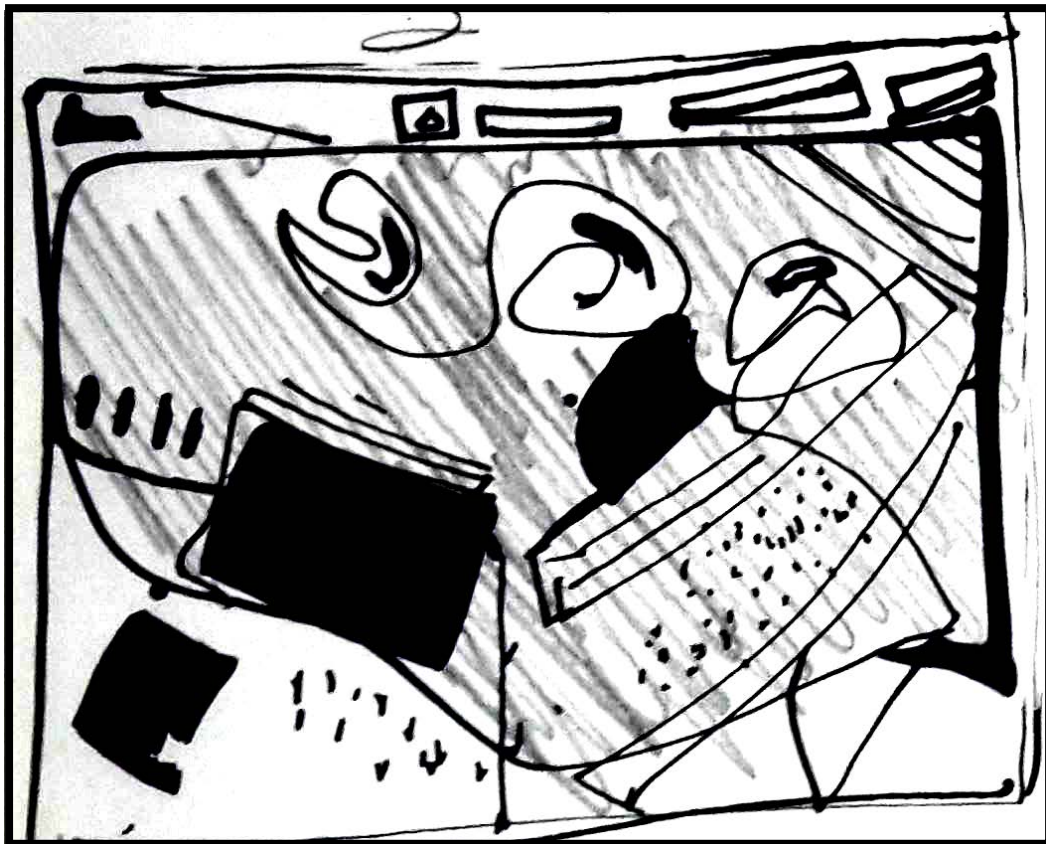

Fig. A1.32

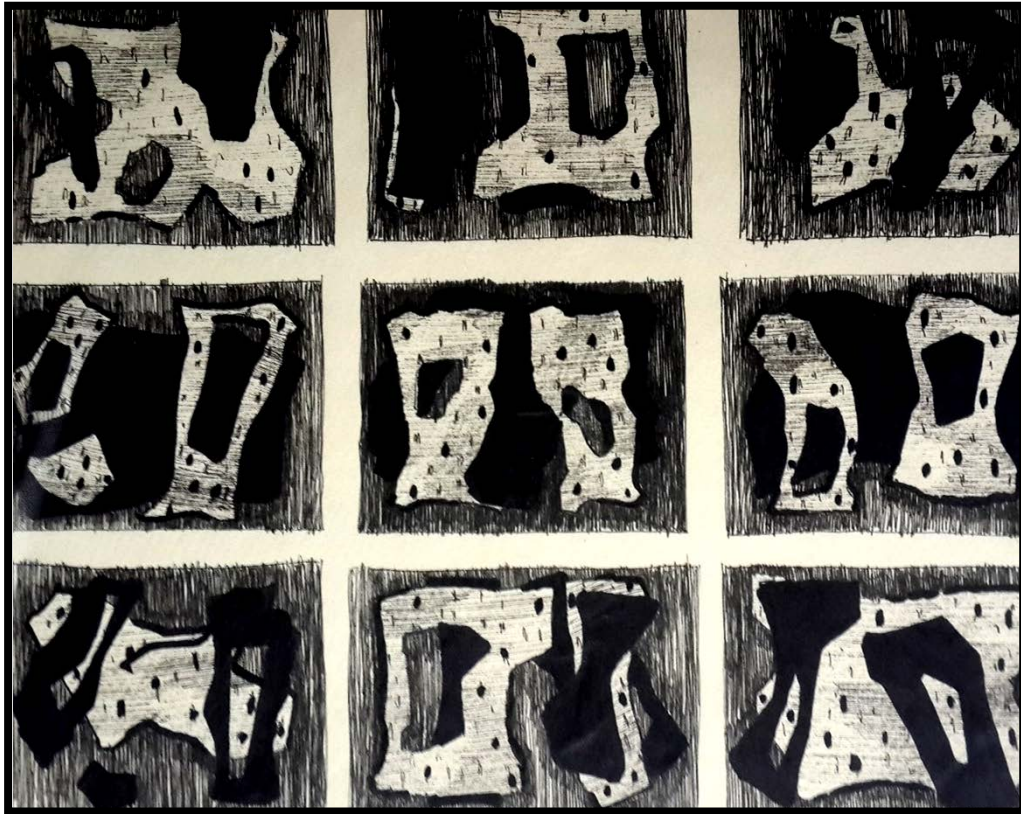

Fig. A1.33

Fig.A1.34

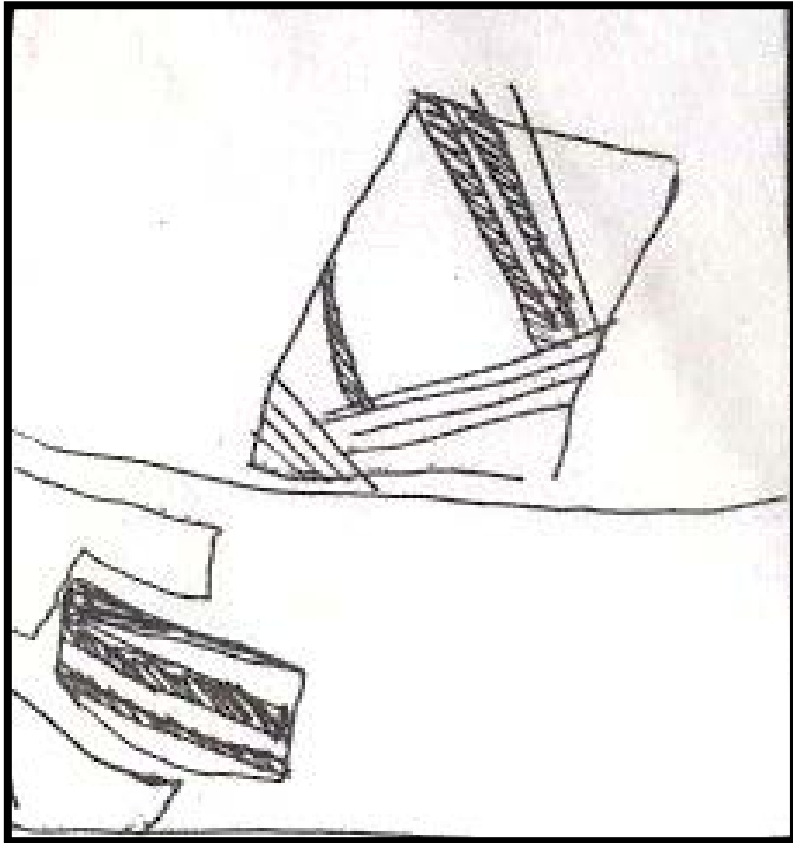

Fig.A1.35

Fig. A1.36

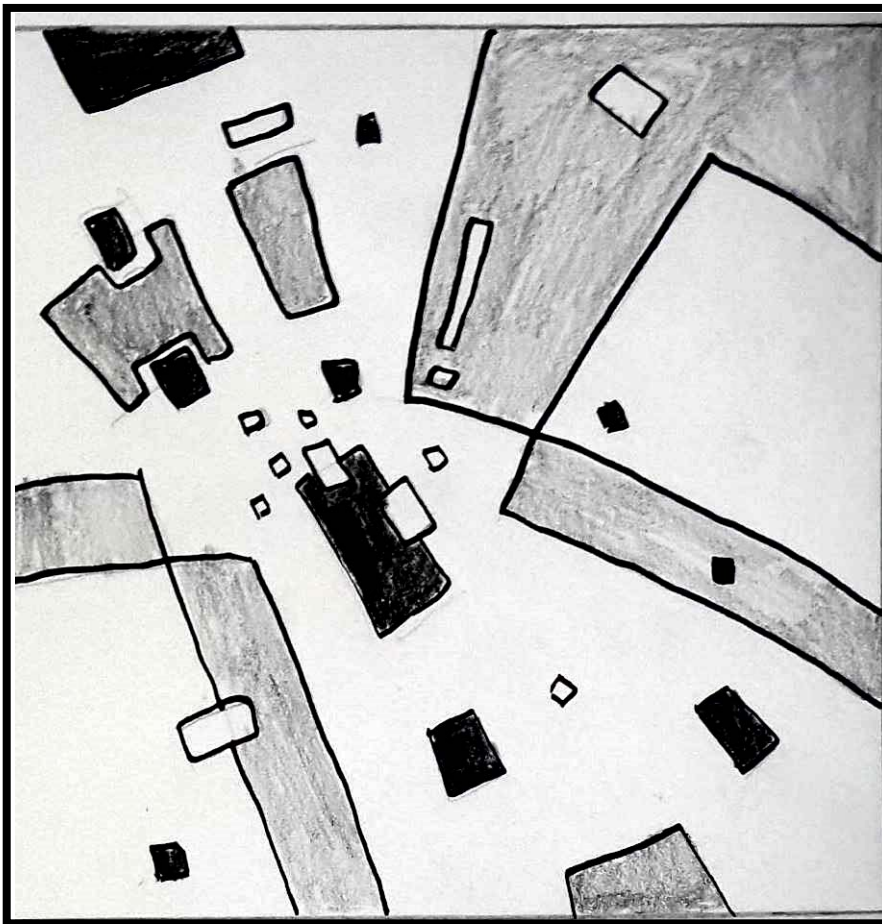

Fig. A1.37

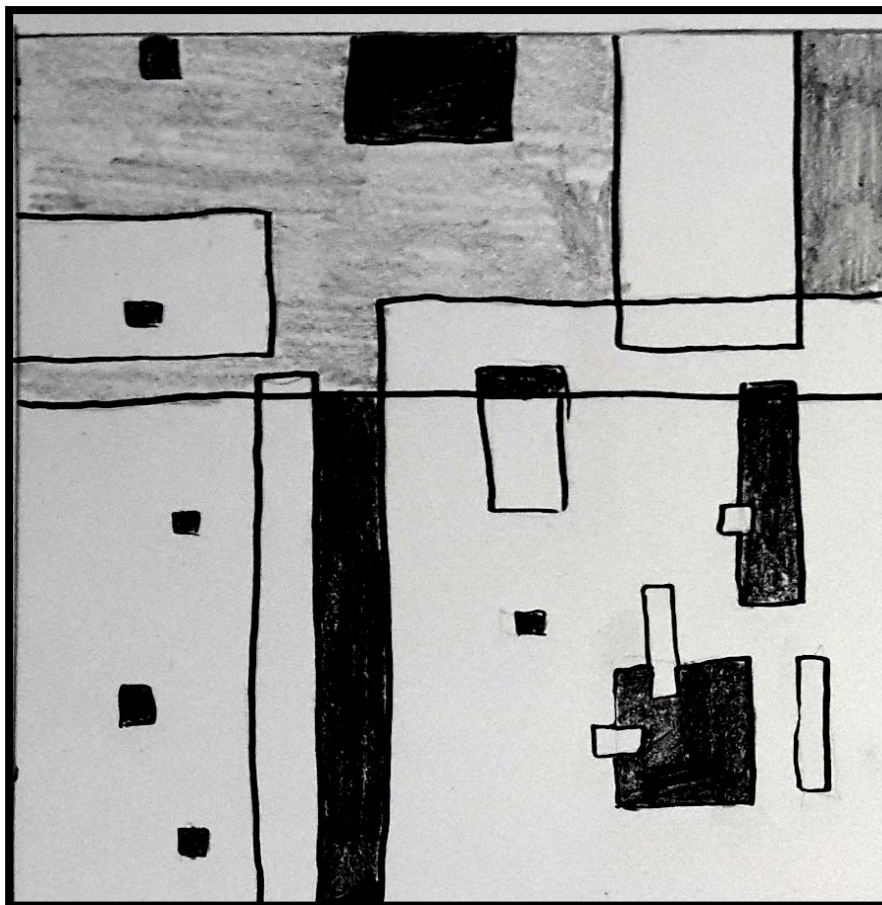

Fig. A1.38

Fig. A1.39

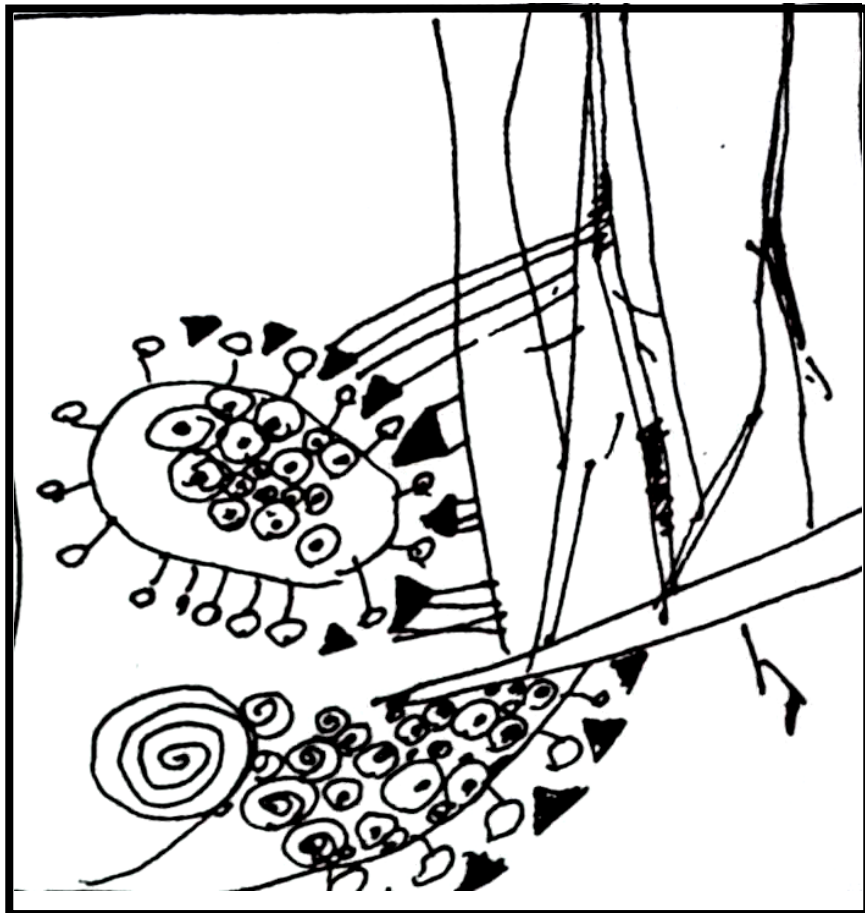

Fig. A1.40

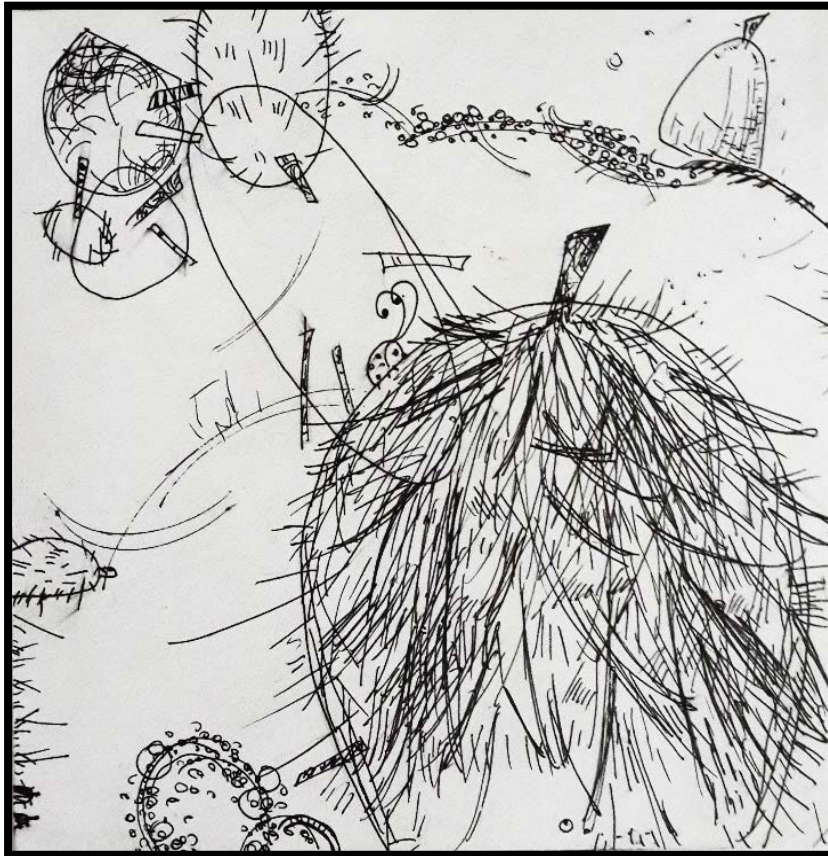

Fig. A1.41

Fig. A1.42

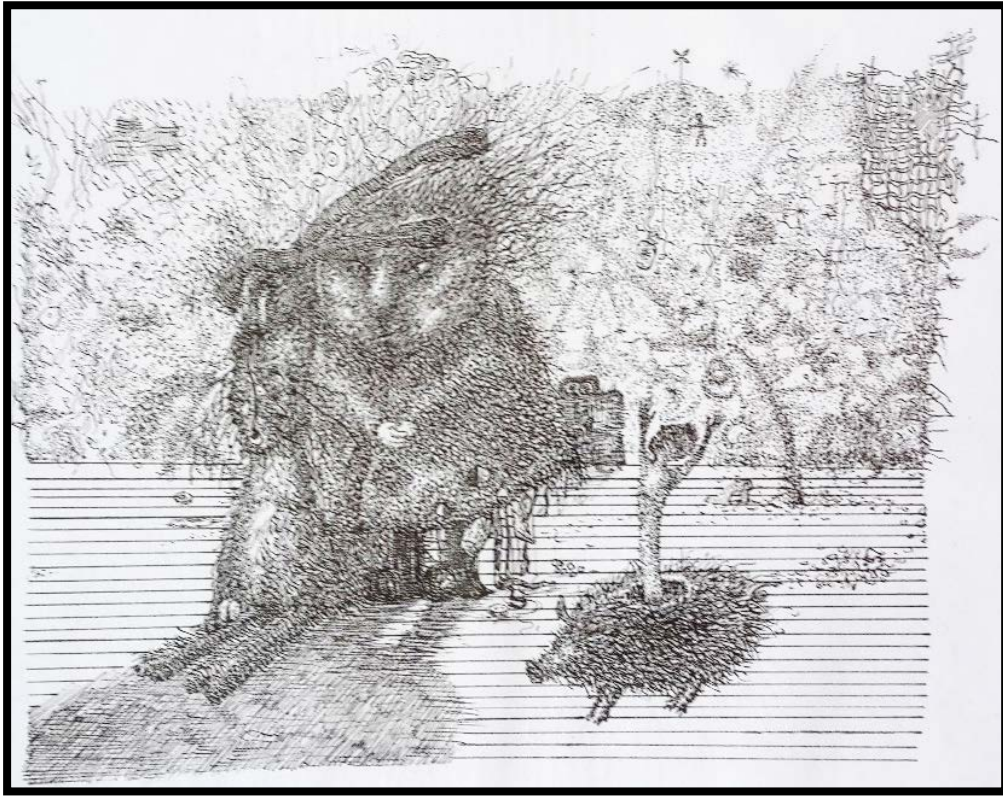

Fig. A1.43

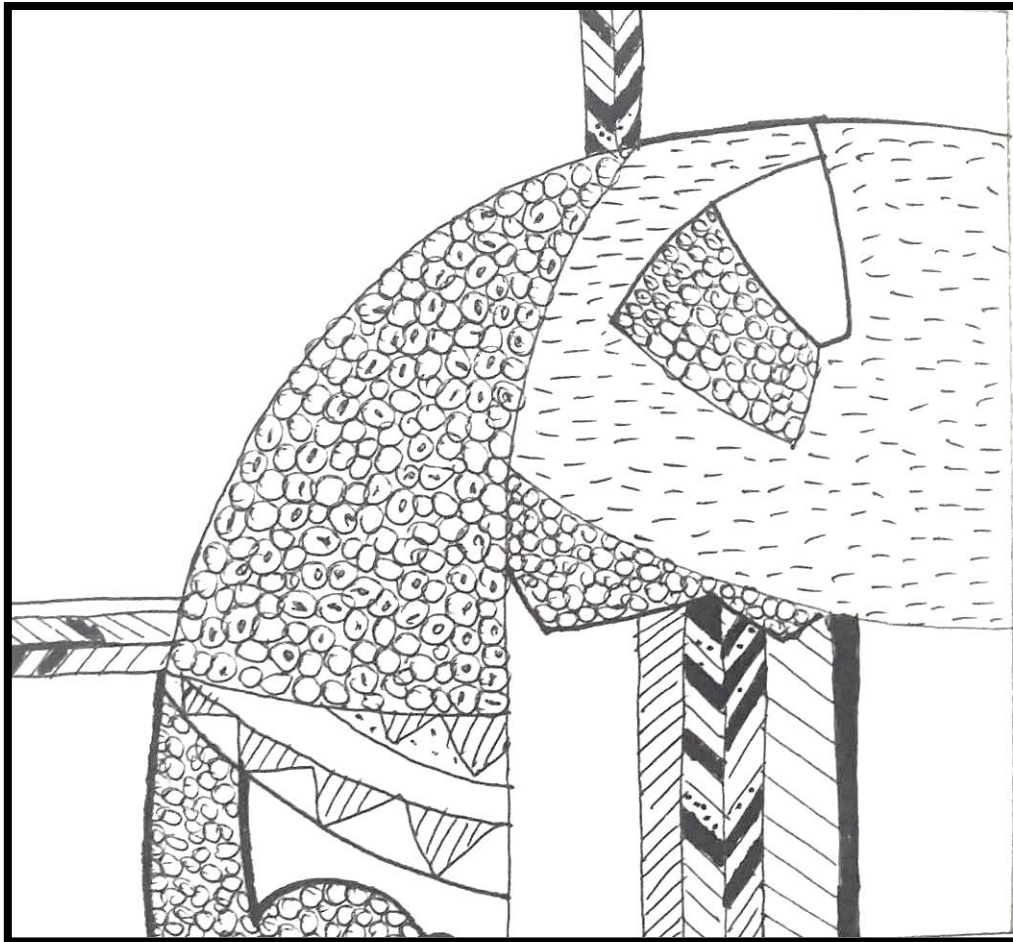

Fig. A1.44

Fig. A1.45

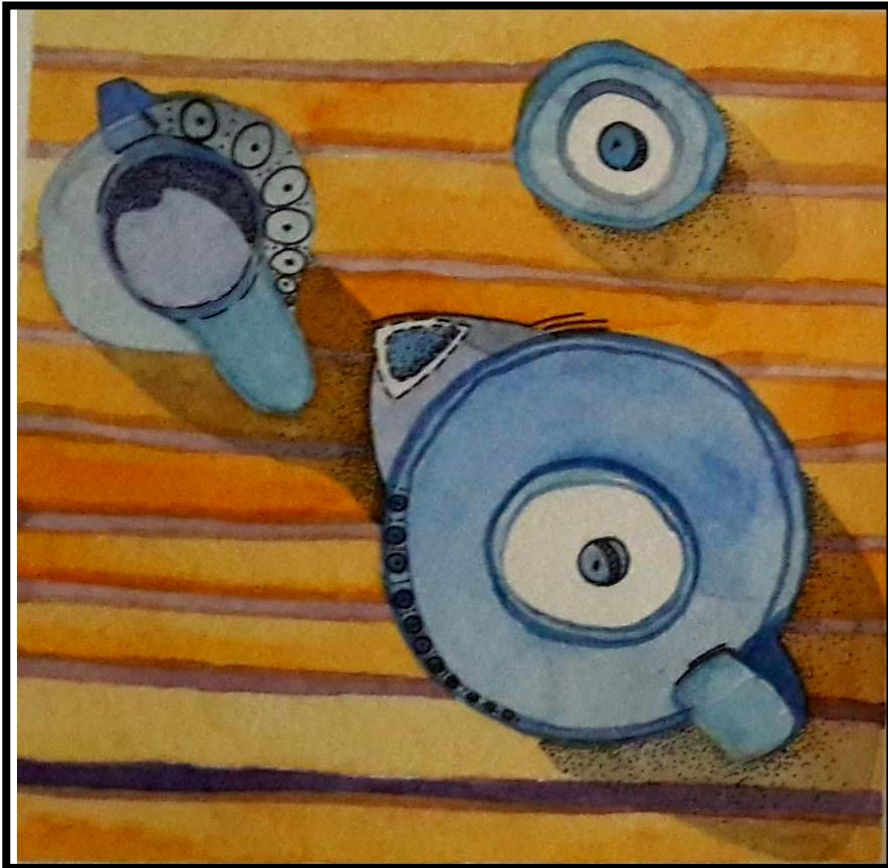

Fig. A1.46

Fig. A1.47

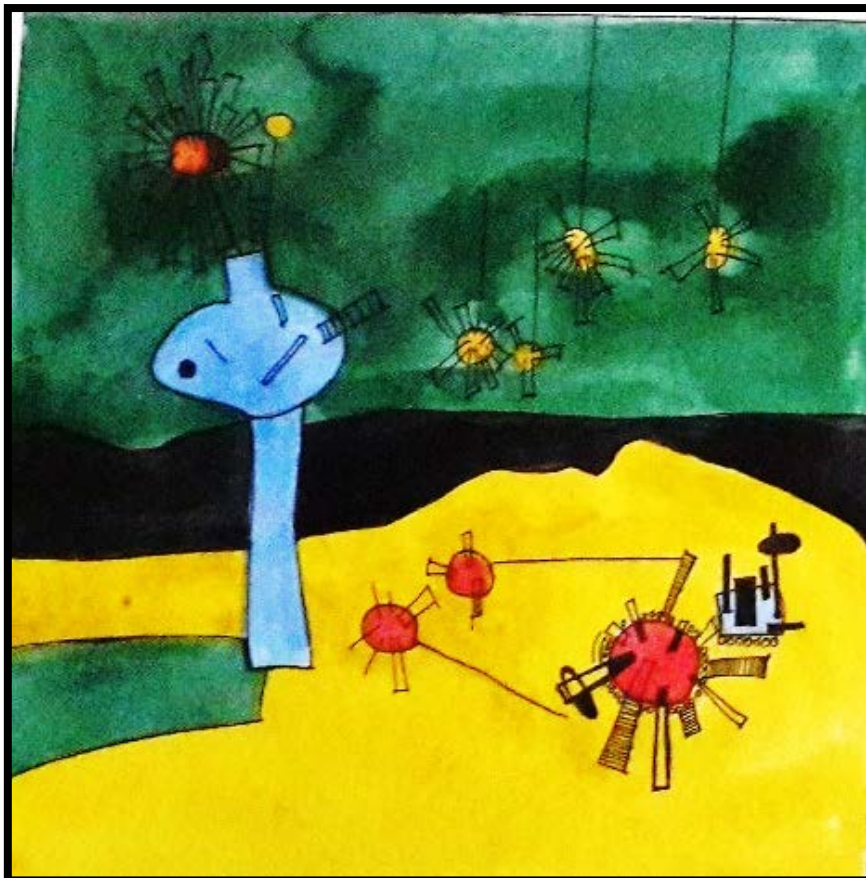

Fig. A1.48

Fig. A1.49

Fig. A1.50